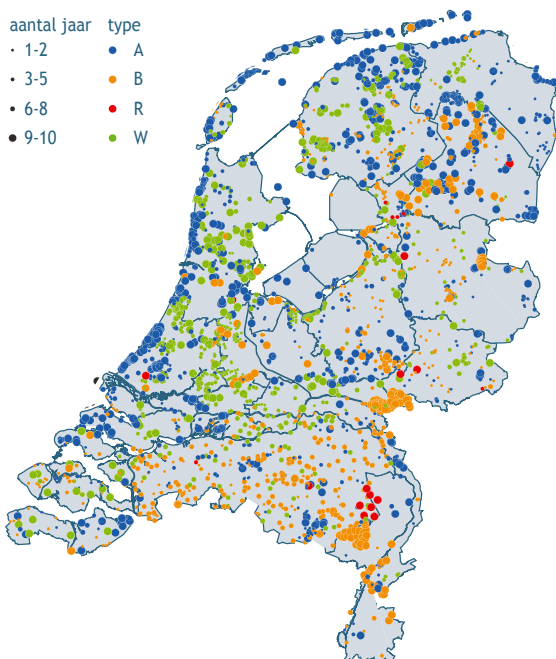

BMP 2016: een zoet jaar voor veel broedvogels

Dankzij een historisch zachte winter én prima omstandigheden voor veel Afrika-gangers deden onze broedvogels het over het algemeen goed in 2016. In veel habitats namen beduidend meer soorten toe dan af; weide- en akkerland deden echter niet mee.

In de meeste regio's wordt voldoende geteld om een goed beeld van de broedvogelstand te krijgen, maar in Flevoland, Midden- en Oost-Overijssel, de Achterhoek en Zuid-Limburg is dringend behoefte aan meer telgebieden.

Figuur 1. BMP-proefvlakken in 2016. Blauw = Alle soorten (A), oranje = Bijzondere soorten (B), rood = Roofvogels (R) en groen = Weide/akker vogels (W). Hoe groter de stip, hoe meer teljaren in 2007-2016.

Deelname

De nieuwe indexen zijn gebaseerd op 2109 proefvlakken die in 2016 zijn onderzocht. Ze zijn verdeeld over BMP-A (958), B (558), W (575) en R (18) (zie figuur 1 & 2). Het totaal ligt ruim 7% boven het gemiddelde over 2011-15: een prima resultaat dus. In het westen des lands is het tellen van Alle soorten en Weide/akker vogels populair, terwijl onderdeel Bijzondere soorten vooral beoosten de lijn Bergen op Zoom-Groningen hoge ogen gooit. Het BMP is traditioneel sterk in regio's als Drenthe, Noord- en Zuid-Holland en Friesland. Veel van de op de kaart zichtbare regionale clusters zijn te danken aan werkgroepen en individuen met een bijzondere affiniteit voor het BMP. Een voorbeeld is Vogelwerkgroep Nederweert in Noord-Limburg onder de bezielende leiding van Vrijwilliger van het Jaar (2016) Thijs Loven.

Voor het berekenen van de indexen van een aantal stadsvogels wordt ook gebruik gemaakt van de MUS-tellingen, terwijl voor een achttal akker- en weidevogels tevens informatie uit het MAS is meegenomen.

Enkele door het BMP matig gedekte regio's zoals Groningen en Flevoland hebben een MAS-meetnet, waarmee de min of meer algemene soorten van agrarisch gebied goed gevolgd worden. Met name in Flevoland zijn meer BMP-tellingen in natuurgebieden echter dringend gewenst. De grootste gaten in de broedvogelmonitoring zitten voorts in Midden- en Oost-Overijssel, de Achterhoek en Zuid-Limburg. In deze regio's zijn echt meer BMP-tellers nodig om de kwaliteit van de monitoring op peil te houden. Heb je tips hoe we hier tellers kunnen werven, of zie je kansen om met je vogelwerkgroep wat meer aan BMP te doen? Laat het ons weten! We komen graag langs om er met jou of jullie over te praten.

De samenwerking van professionele provinciale meetnetten, natuurbeheerders en het zeer gewaardeerde telwerk van enkele dui-

Vuurgoudhaan had zijn hoogste stand sinds 1990. Noardburgum Fr, 22 november 2013.

Foto: Marcel van Kammen

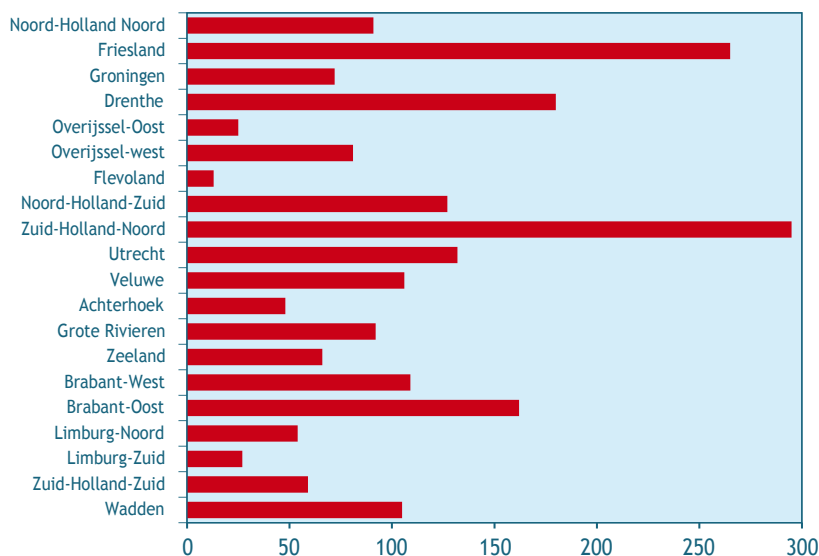
zenden vrijwilligers blijft een sterk punt van het BMP. Een goed voorbeeld is Utrecht, waar een toenemend aantal vrijwilligers actief is in natuurgebieden en gemengd agrarisch gebied, terwijl de provincie in 2016 werk maakte van monitoring van weidevogels. Beide componenten zijn onmisbaar om de monitoring hier op peil te houden!

Nieuw in 2016 was de mogelijkheid om broedvogeltellingen in het veld middels Avimap in te voeren op tablet of smartphone. Dit gebeurde in enkele honderden proefvlakken. Dank voor de complimenten en de vele nuttige tips die we van deze eerste generatie Avimap-app gebruikers mochten ontvangen!

Het weer voor en tijdens broedseizoen

De winter van 2015/16 was een van de zachtste van de laatste 300 jaar. Alleen het noordoosten had kort te kampen met ijsel en sneeuw. Het tweede deel van de winter was wel bovengemiddeld nat. Maart en april kenden lage temperaturen en geregeld fikse buien, maar in mei en juni overheerste zonnig voorjaarsweer.

Prettig voor veel Afrikagangers waren de voor het tweede opeenvolgende jaar tamelijk hoge neerslagcijfers in de Sahel.

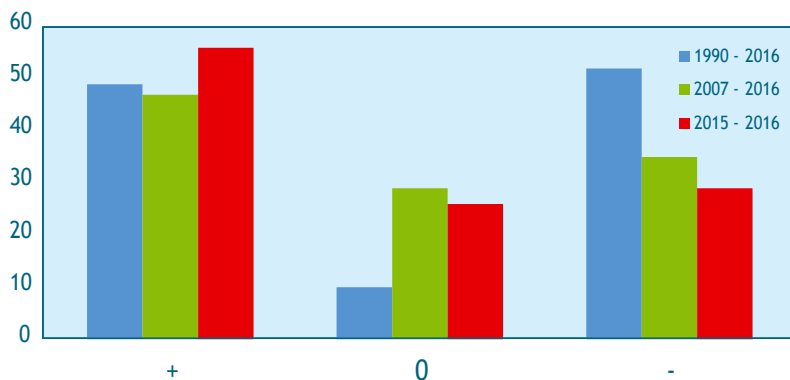
Figuur 2. Aantal in 2016 getelde BMP-proefvlakken per district.

Een goed jaar!

Een megazachte winter én een vrij natte Sahel: dat belooft een goed broedseizoen voor veel soorten. Die belofte is aardig uitgekomen: ruim de helft van de 111 gevolgde soorten scoorde beter dan in 2015. Bij 23% was het verschil gering en 26% deed het slechter dan in het voorafgaande jaar. Bezien over een periode van tien jaar, en ten opzichte van het vorige seizoen, nemen meer soorten toe dan af. Nemen we de 27

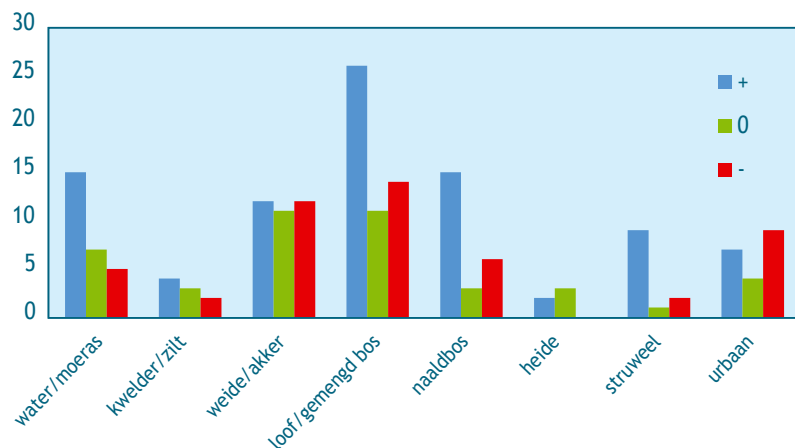
jaren van 1990 tot en met 2016 in ogenschouw, dan houden toename en afname elkaar ongeveer in evenwicht (figuur 3).

Vergeleken met een jaar eerder zijn in het gros van de habitats meer soorten toe- dan afgenomen (figuur 4). Een beeld dat we ook zien als we wat langer terugkijken, over de laatste tien jaar en vanaf 1990, met loof- en gemengd bos als positieve uitschieter. In akker- en weidegebieden hielden toe-

Figuur 3. Trend van 111 broedvogelsoorten in 1990-2016, 2007-2016 en 2015-2016.

+ = toename, 0 = stabiel, - = afname. Op de y-as het aantal vogelsoorten.

Figuur 4. Trend 2016 ten opzichte van 2015 van de met het BMP gevolgde broedvogels per habitat. + = toename, 0 = stabiel & - = afname. Op de y-as het aantal vogelsoorten.

afname elkaar ten opzichte van 2015 in evenwicht. Over de afgelopen tien jaar en sinds 1990 namen in deze habitat meer soorten af dan toe. Opvallend in de vergelijking 2015-2016 is voorts de wat sterkere afname van soorten van urbaan gebied terwijl hier, bezien over de laatste tien jaren, juist een toename overheerst.

Hieronder worden enkele soorten besproken die ten opzichte van 2015 afnamen, gelijk bleven of toenamen.

Afname 29 soorten

De grootste afname ten opzichte van 2015 noteren we bij de Kwartel, maar een daling van 43% is voor deze invasieve soort niet uitzonderlijk. Ook bij de Fluiter zijn schommelingen eerder regel dan uitzondering, maar een afname van 30% in één seizoen is wel fors! Toch lag de index sinds 1990 in 11 jaren nog lager. Een dieptepunt viel wel te noteren voor de Zomertortel, met 23% afname in één jaar en de laagste indexwaarde ooit. Als de afname in dit tempo doorzet moeten we serieus rekening gaan houden met het verdwijnen van de Zomertortel als broedvogel uit ons land.

Relatief veel karakteristieke soorten van landelijk gebied deden het slechter dan in 2015, waaronder Ringmus en Kievit, ieder met ruim 10% afname. De index van de Kievit (52; het jaar 1990 is op 100 gesteld) evenaart de laagste score tot nu toe (in 2012), die van de Ringmus (41) is de laagste ooit.

Enkele bosvogels beleven ook mindere tijden, waaronder de Zwarte Specht. De afname met ruim 11% bestendigt de langjarige trend. Opvallend is de daling met dik 10% van de Putter. Komt er een eind aan de sterke toename die we sinds 1990 beleven? De door de vogelziekte Het Geel geplaagde Groenling gaf een bescheiden afname te zien, maar de trend sinds 1990 blijft redelijk positief. De kleine opleving van de Spreeuw in het 'Jaar van' 2015 bleek kortstondig. Een wijziging van de sinds 1990 matig afnemende trend zit er dus nog niet in.

Gelijk: 26 soorten

Enkele soorten van gras- en akkerland kwamen op vergelijkbare aantallen als voorgaand jaar, waaronder Zomertaling, Slobeend, Patrijs, Grutto, Wulp, Tureluur en Veldleeuwerik. Daarmee is het lek voor deze soorten nog niet boven, met gemiddeld een ruime halvering ten opzichte van 1990 en de laagste stand ooit voor Patrijs, Grutto en Wulp.

Opvallende namen in het rijtje zijn die van Halsbandparkiet en Krakeend. Of de groei er bij deze soorten voor even of voor goed uit is, zullen de komende jaren uitwijzen.

2017: het elfde jaar MUS

Ringmus had de laagste stand sinds 1990. Twisk NH, 10 april 2017. Foto: George en Jopie Koeleman

Toename: 56 soorten

Ruim de helft van de toegenomen soorten vertoont al sinds 1990 een positieve trend. Het gaat vooral om soorten van water en moeras als Grauwe Gans, Kuifeend, Blauwborst, Snor en Rietzanger, naast bosvogels als Gekraagde Roodstaart, Goudhaan, Boomklever, Boomkruiper en Appelvink.

Zo'n 25 soorten die het in 2016 goed deden, vertonen sinds 1990 een dalende trend, waaronder Torenvalk, Boomvalk, Waterhoen, Houtduif, Fitis en Kuifmees. Waren de hogere aantallen in 2016 een incident of het begin van een betere periode?

Hoogste of laagste index: 19 versus 7

Tot slot nog een illustratie van het goede broedseizoen 2016: liefst 19 soorten bereikten de hoogste indexwaarde sinds 1990, terwijl het 7 soorten slechter dan ooit sinds 1990 verging (tabel 1). De goede verstaander ziet ook in deze lijstjes weer veel moeras- en bosvogels aan de positieve kant, en akker- en weidevogels aan de negatieve kant van het spectrum.

Tabel 1. Soorten met de hoogste indexwaarde sinds 1990 en de laagste.

Hoogste index	Laagste index
Nijlgans	Zomertortel
Roodborsttapuit	Scholekster
Krakeend	Ringmus
Blauwborst	Kievit
Boomleeuwerik	Fazant
Rietzanger	Wilde Eend
Boomklever	Turkse Tortel
Appelvink	
Buizerd	
Zanglijster	
Goudvink	
Waterral	
Vuurgoudhaan	
Boomkruiper	
Roodborst	
Gekraagde Roodstaart	
Merel	
Snor	
Houtsnip	

HVP met Scholeksters. Den Oever, januari 2013. Foto: Hans Schekkerman

> sovon.nl/BMP

● Jan-Willem Vergeer (Sovon)
& Tom van der Meij (CBS)

Het Meetnet Urbane Soorten (MUS), gestart in 2007, beleefde afgelopen voorjaar zijn elfde seizoen. Het brengt de aantalsontwikkeling en verspreiding van broedvogels in bebouwde gebieden in beeld. De opzet is eenvoudig, met een telling van vijf minuten op vaste punten, en het project is ook geschikt voor minder ervaren waarnemers.

Eind juli hadden veel tellers de resultaten al ingevoerd of doorgestuurd via Avimap. Het ging bij de eerste, tweede en derde telronde om 640, 581 en 527 postcodegebieden. Dat is iets meer dan in voorgaande jaren.

Ruim 380.000 vogels

In de drie telperiodes zijn 169 soorten en ruim 380.000 vogels doorgegeven. De top vijf bestaat uit Kauw (46.750), Merel (35.240), Houtduif (30.950), Gierzwaluw (26.450) en Huismus (19.900). Daarna komen Spreeuw, Koolmees, Zwarte Kraai, Ekster en Turkse Tortel. Facultatief worden ook zoogdieren doorgegeven met kat (1520), konijn (1140) en haas (285) als talrijkste.

Hieronder worden enkele soorten vergeleken met vorig jaar. Dit is gebaseerd op het gemiddelde aantal per postcodegebied, zonder correctie voor ontbrekende tellingen of eventuele fouten. Het gaat dus alleen om een impressie; later in het jaar worden de trends berekend.

Watervogels

Er zijn meer Blauwe Reigers geteld dan vorig jaar. Dit is in contrast met het landelijke beeld, waarbij het herstel stopt ondanks recente zachte winters. Doen de 'stadse' reigers het beter dan die in het buitengebied? Het aantal Grauwe Ganzen begint na een stormachtige groei te stabiliseren. Wilde Eend (stabiel) en Soepeend (lichte toename) zijn weinig veranderd. Dat Vissievers steeds vaker op platte daken broeden, zien we ook in MUS terug.

Kraaien

In urbaan gebied hebben we tegenwoordig te maken met vijf soorten kraaien. Een situatie die een halve eeuw geleden ondenkbaar was, toen verschillende kraaiachtigen nog zwaar bejaagd werden. De meest algemene, de Kauw, neemt iets toe. Zwarte Kraai, Roek, Ekster en Gaai zijn in vergelijkbare aantallen gezien als vorig jaar. In het laatste broedvogelrapport zijn Ekster en Zwarte Kraai uitgebreid besproken, waarbij is ingegaan op een aantal vooroordelen.

Vinken

De Vink nam in de voorgaande tien jaren wat af maar veerde nu wat op, wellicht profiterend

van een goede beukenmast in de afgelopen winter. Putters nemen in het oosten van het land nog toe, maar zijn in het westen stabiel. De afname van de Kneu in bebouwd gebied is nog niet gestopt. Een opvallende en alarmerende afname bij de Groenling sinds vorig jaar staat mogelijk in verband met de parasitaire ziekte Het Geel.

Huizenbroeders

Na jarenlange afname is het hoopvol dat Spreeuwen dit jaar in gemiddeld iets hogere aantallen zijn geteld. Het omgekeerde is het geval bij de Huismus: jarenlang stabiel, maar dit jaar wat minder. De derde telling binnen het seizoen is met name van belang voor de Gierzwaluw. De getelde aantallen wijken weinig af van vorig jaar. Huiszwaluwen zijn iets meer waargenomen, maar de steekproef is klein. De kolonietellingen geven een beter beeld.

Meedoen?

De zeker 850 deelnemers worden bedankt voor hun inzet en enthousiasme. Heb je de aantallen nog niet ingevoerd, doe dat dan binnenkort. Wil je ook meedoen, kijk dan op sovon.nl/mus. Naast uitleg en instructies vind je daar een cursus om je kennis te testen en te vergroten.

> sovon.nl/mus

● Jan Schoppers

Putter, Lopik, 4 april 2015.
Foto: Arjan Boele